

Nr 51.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rundradion i Sverige jämte i ämnet väckta motioner.

(4:e avd.)

I propositionen nr 41 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 31 januari 1947, lämnat riksdagen tillfälle att avgiva yttrande i anledning av 1943 års rundradioutrednings betänkande angående rundradion i Sverige, dess aktuella behov och riktlinjerna för dess framtida verksamhet.

I samband härmed har utskottet till behandling förehåft nedan angivna motioner.

Propositionen.

Genom beslut den 30 juni 1943 bemyndigade Kungl. Maj:t efter initiativ av samma års riksdag chefen för kommunikationsdepartementet att tillkalla högst sju sakkunniga för utredning angående rundradion i Sverige, dess aktuella behov och riktlinjerna för dess framtida verksamhet. De sakkunniga, vilka antogo benämningen *1943 års rundradioutredning*, voro talmannen i riksdagens andra kammare A. V. Sävström, ordförande, kanslirådet O. A. Berger, verkställande direktören i aktiebolaget Radiotjänst Y. Hugo, chefredaktören fru Eva Hökerberg, rektorn vid lantmannaskolan i Grimslöv J. Johansson, filosofie doktorn E. H. Linder och generaldirektören H. K. A. Sterky.

Utredningen, som tidigare avgivit vissa separata framställningar, avgav sitt slutbetänkande den 9 januari 1946 (SOU 1946: 1).

I anledning av betänkandet ha *utlåtanden* inhämtats av Aktiebolaget radiotjänst, chefen för försvarsstaben, statskontoret och telegrafstyrelsen rörande betänkandet i dess helhet, av ingenjörsvetenskapsakademien och Svenska teknologföreningen rörande rundradions tekniska utbyggnad, av styrelsen för Chalmers tekniska högskola och styrelsen för tekniska högskolan i Stockholm rörande rundradioteknikens fortsatta utveckling, av riksräkenskapsverket rörande rundradions ekonomi, av Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut rörande väderleksrapporterna samt av skolöverstyrelsen rörande skolradion.

Departementschefen har sammanfattat sin ståndpunkt till de av utredningen behandlade spörsmålen på följande sätt.

1. Med instämmande i vad utredningen anført rörande rundradions uppgifter i samhället samt rörande förefintliga önskemål beträffande programverksamheten och möjligheterna att tillgodose dessa önskemål ansluter sig departementschefen till utredningens uppfattning om att utvecklingen klart pekar hän mot flera samtidiga program.

2. Enligt departementschefens mening talar sannolikheten för att lösningen av problemet om flera samtidiga program, såvitt nu kan bedömas, kan komma att ske genom utbyggnad av ett högfrekvent trådradionät på telefonledningarna. Med hänsyn till rådande situation beträffande tillgången på arbetskraft och material med därav följande återverkningar på investeringspolitiken bör dock utbyggnaden för flera samtidiga program tills vidare uppskjutas. Under tiden bör utvecklingen å rundradioteknikens område med uppmärksamhet följas.

3. Departementschefen delar utredningens uppfattning rörande den programmässiga förbättringen av *ett* riksprogram. I första hand bör sändningstiden, så snart ske kan, utökas till 5 900 timmar per år. Försöken med programrepriser böra fullföljas.

Den tekniska utbyggnaden för förbättring av *ett* riksprogram bör inriktas på en ökning av effekten hos de trådlösa stationerna i Kalmar och Halmstad. Rörande Göteborg, Sundsvall och Stockholm ha beslut i denna riktning redan fattats. De privata relästationerna böra successivt övertagas av staten och förbättras samt ytterligare synkronkörda relästationer uppföras på lämpliga platser. Utbyggnaden av trådradionätet för de lyssnare, som icke kunna tillfredsställande avlyssna trådlös sändning, bör fullföljas i snabbaste möjliga takt.

Blindlicenser böra utgå enligt hittills gällande grunder. Med hänsyn till statsmakternas beslut vid 1946 års riksdag rörande folkpensioneringen böra frilicenser till vissa folkpensionärer däremot icke ifrågasättas. Statens bidrag till inköp av radioapparater för skolor bör höjas från 25 000 till 50 000 kronor per år och bidragsbestämmelserna revideras i anslutning till utredningens förslag. Frågan om statligt bidrag till inköp av radioapparater för studie-cirkelverksamheten bör upptagas i samband med prövningen av 1944 års folkbildningsutrednings förslag.

4. Med den ståndpunkt, departementschefen intagit beträffande trådradionätets totala utbyggnad, saknar han anledning närmare ingå på frågan om programtiden vid full utbyggnad.

5. På grund av numera vidtagna åtgärder har departementschefen icke ingått på frågan om mottagningsapparaternas förbilligande. Liksom utredningen anser departementschefen dock, att standardiserings- och typiseringsarbetet på rundradioområdet bör fullföljas.

6. Departementschefen har icke något att erinra mot att blivande överenskommelse rörande programverksamheten träffas mellan chefen för kommunikationsdepartementet å Kungl. Maj:ts vägnar och Radiotjänst. Liksom utredningen anser han, att sammansättningen av Radiotjänsts styrelse bör ändras i syfte att åstadkomma en mera nyanserad intresserepresentation. Antalet av Kungl. Maj:t utsedda ordinarie ledamöter bör ökas med två. Departementschefen har icke funnit anledning till erinran mot utredningens rekommendationer rörande Radiotjänsts inre organisation.

7. Departementschefen tillstyrker utredningens förslag rörande medel till tekniskt-vetenskaplig forskning och programmässigt forsknings- och ut-

vecklingsarbete. Liksom utredningen anser han vidare, att utbildningen och fortbildningen av programpersonalen bör ägnas uppmärksamhet.

8. Rundradiorörelsen bör vara självförsörjande. Den grundläggande inkomsten bör alltså vara licensmedlen. Departementschefen delar vissa remissmyndigheters tvekan rörande lämpligheten att försälja programtid. Med slutligt ställningstagande till frågan om rundradiorörelsen bör belastas med utgifter för blindlicenser, skolradio och radiomottagare för skolor, väderleksrapporter samt kortvågssändningar till utlandet bör tills vidare anstå. Kostnaderna för kombinerad radio- och korrespondensundervisning böra bestridas av deltagarna i undervisningen.

Frågan om licensavgiftens höjning bör framdeles upptagas efter förslag från telegrafstyrelsen.

Motionerna.

I nedannämnda i anledning av propositionen väckta motioner har yrkats dels i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Ekströmer* och *Arrhén* (I: 224) och den andra inom andra kammaren av herrar *Olson* i Göteborg och *Dickson* (II: 334), att riksdagen med avslag på i propositionen förordad uppskov måtte uttala sig för ett omedelbart uppförande å riksstat av anslag, avsedda att täcka rundradiorörelsens utgifter för bidrag till radiomottagare för skolor, för skolradio, väderleksuppgifter och kortvågssändningar till utlandet samt rörelsens inkomstminskningar genom beviljandet av frilicenser (blindlicenser) samt att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om förslag till ovannämnda anslag;

dels i en inom andra kammaren av herr *Hansson* i Skediga *m. fl.* väckt motion (II: 333) att riksdagen måtte uttala, att, därest framdeles fråga blir om en höjning av licensavgiften, förslag därom skall föreläggas riksdagen;

dels ock i en inom andra kammaren av herr *Adolfsson m. fl.* väckt motion (II: 335) att principen om rundradiorörelsens självförsörjning måtte med hänsyn till rundradions ställning i samhället avvisas; att licensavgiften således icke bör höjas, alternativt att eventuella förslag från Kungl. Maj:t om förändringar beträffande licensavgiftens belopp måtte bli beroende av riksdagens avgörande; att i Radiotjänsts styrelse måtte ingå en representant från vardera av de i riksdagen representerade partierna; att rundradiorörelsen måtte i ekonomiskt avseende frigöras från telegrafstyrelsen och överflyttas till ecklesiastikdepartementet; att programtid för kommersiell reklam icke måtte överlåtas; samt att de i motionen anförda synpunkterna beträffande rundradions funktion måtte beaktas vid den ifrågasatta tekniska, organisatoriska och programmässiga utbyggnaden av rundradiorörelsen.

Beträffande de skäl, motionärerna anført till stöd för sina förslag, får utskottet hänvisa till motionerna I: 224 samt II: 333 och 335.

Utskottet.

Den svenska rundradions verksamhet sträcker sig över något mer än två decennier. Under denna tid har verksamheten genomgått en utveckling av

betydande mått. Bäst belyses detta av att antalet radiolicenser sedan den 1 januari 1925 ökat från i runda tal 40 000 till 1 900 000. Det är mot bakgrunden av denna expansion av intresse att i likhet med 1943 års rundradioutredning konstatera, att rundradion allttjämt befinner sig i ett intensivt utvecklingsskede.

Det problem, som i dagens situation tilldrar sig den största uppmärksamheten, är flerprogramsfrågan. Liksom utredningen och departementschefen anser utskottet, att den fortsatta planeringen för rundradion i vårt land bör inriktas på en övergång till flera samtidiga program. Utskottet finner övervägande skäl tala för att den tekniska lösningen av detta problem för vårt vidkommande sker genom att ett högfrekvent trådradionät utbygges i enlighet med utredningens förslag. Denna utskottets ståndpunkt utesluter dock icke möjligheten av att, i avvaktan på att utbyggnaden av trådradionätet för att möjliggöra flera samtidiga program skall kunna påbörjas, till prövning upptaga även andra metoder för lösning av flerprogramsfrågan, därest den fortsatta tekniska utvecklingen skulle komma att påvisa sådana. Skulle så icke bli fallet, bör utbyggnaden av trådradionätet för flera program påbörjas så snart tillgången på material och arbetskraft medger detta. Under tiden bör utbyggnaden av trådradion för dem som icke kunna tillfredsställande avlyssna trådlös sändning fullföljas i den utsträckning, som omständigheterna medge.

Rundradios programverksamhet handhaves av aktiebolaget Radiotjänst. Dess styrelse består av sju ordinarie ledamöter, av vilka Kungl. Maj:t utser ordföranden och ytterligare tre, medan bolagsstämman utser återstående tre ledamöter. Utskottet delar utredningens och departementschefens uppfattning om att bolagets styrelse bör givas en mera nyanserad sammansättning än som för närvarande är fallet. Däremot är utskottet icke övertygat om lämpligheten av att utöka antalet ordinarie ledamöter i styrelsen till nio. Framför allt praktiska skäl tala enligt utskottets mening för att de nuvarande antalet bibehållas. Möjlighet bör dock hållas öppen för Kungl. Maj:t och bolagsstämman att utöka antalet ordinarie ledamöter till sammanlagt *högst* nio, därest omständigheterna skulle påkalla en sådan åtgärd. I detta sammanhang vill utskottet icke underlåta att framhålla den möjlighet till impulsgivande förnyelse, som ligger i att sammansättningen av styrelsen varieras, så att samma ledamöter icke rutinmässigt omväljas period efter period.

Det är enligt utskottets mening av vitalt intresse, att rundradion framgent liksom hittills hålles politiskt neutral. Utskottet kan följaktligen icke tillstyrka det i motionen II: 335 framförda förslaget om att i Radiotjänsts styrelse skulle ingå en representant från ett vart av de i riksdagen representerade politiska partierna. Ej heller anser sig utskottet böra ifrågasätta någon förändring av rundradiorelsens departementala hemvist. Några olägenheter av bestående förhållanden eller några fördelar av en överflyttning till eklestikdepartementet ha icke påvisats. Det bör tilläggas, att något önskemål om överflyttning icke framförts från Radiotjänsts sida.

Rundradiorörelsen bör även enligt utskottets mening vara självförsörjande. Härav följer att kostnaderna för frilicenser, radiomottagare för skolor samt skolradion i övrigt, väderleksrapporter och kortvågssändningar till utlandet böra bestridas från anslag å riksstaten och icke av licensmedlen. Utskottet delar den uppfattning, som i detta hänseende framförts i motionerna I: 224 och II: 334. Däremot anser utskottet, att någon erinran i och för sig icke kan riktas mot departementschefens uttalande om att med överflyttningen av dessa utgifter till riksstatsanslag kan anstå, så länge licensmedlen lämna överskott. Vad särskilt skolradion angår förutsätter utskottet emellertid härvid, att det förhållandet att licensmedlen belastas med utgifterna för denna undervisningsform icke kommer att menligt inverka på medeltilldelningen för ändamålet. Liksom departementschefen anser utskottet vidare, att kostnaderna för kombinerad radio- och korrespondensundervisning böra bestridas av deltagarna i undervisningen.

Utskottet är ense med departementschefen om att försäljning av programtid för kommersiell reklam icke bör ifrågakomma. Ehuru spørsmålet saknar aktuellt intresse, har utskottet likväl med hänsyn till vad i motionen II: 335 anförts velat giva tillkänna denna sin uppfattning.

Såsom i propositionen framhållits, måste man utgå från att den nuvarande licensavgiften förr eller senare icke kommer att täcka de med rundradio-rörelsen förenade utgifterna. Detta beror framför allt på de ökade utgifter, som föranledas av rundradions tekniska utbyggnad. Dessa utgifter beslutas av riksdagen. Till utgiftssidan höra emellertid även kostnaderna för programverksamheten. Dessa utgifter beslutas av Kungl. Maj:t. Någon ändring av det sätt, på vilket utgifterna beslutas, ifrågasätter utskottet visserligen icke, men utskottet anser dock i anslutning till de yrkanden, som framförts i motionerna II: 333 och II: 335, att frågan om licensavgiftens storlek bör underställas riksdagens prövning, när den tidpunkt närmar sig, då den nuvarande licensavgiften måste höjas.

Vad 1943 års rundradioutredning i övrigt anført liksom departementschefens i anslutning därtill gjorda uttalanden föranleder icke någon erinran från utskottets sida.

Utskottet hemställer alltså,

I. att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad utskottet ovan anført,

II. att motionerna I: 224 och II: 334 samt II: 333 må anses besvarade med vad utskottet anført,

III. att motionen II: 335, i den mån den icke må anses besvarad med vad utskottet anført, icke må av riksdagen bifallas.

Stockholm den 11 april 1947.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från f ö r s t a kammaren: herrar Johan Bernhard Johansson, Oscar Olsson, Pauli, Gränebo, Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Heiding, Manner-skantz, Gustaf Iwar Anderson, fröken Andersson, herrar Albertsson och Hesselbom; samt

från a n d r a kammaren: herrar Törnkvist, Eriksson i Stockholm, Ward, Bergström, Falla, Rubbestad, Mårtensson, Pettersson i Dahl, Boman i Kieryd, Åkerström, Holmström och Petterson i Degerfors.